

#5 Perspectiva de temes controvertits

Tractar problemes reals que afecten la vida de les persones, de qüestions socialment vives i complexes, la solució de les quals passa per entendre les visions, els interessos i les necessitats de tots els agents implicats.

A la vida no ens enfrontem a disciplines, sinó a problemes (Pagès, 2019). La formació de la ciutadania ha de permetre entendre el món en el que vivim, per tal de poder ubicar-nos-hi i actuar-hi. I això implica que aprenem a entendre els problemes socials analitzant-los des de les diverses visions, interessos i necessitats dels diferents agents que hi participen.

La finalitat principal de l'aprenentatge de les ciències socials és "dotar els nois i les noies de les eines i els coneixements per interpretar el present, enfrontar-se als problemes socials del nostre món i poder participar en la construcció del seu futur personal i social" (Pagès i Santisteban, 2011). La formació de la competència social i ciutadana passa, doncs, per aprendre a entendre i a analitzar els problemes socials que enfrontem com a persones i com a col·lectius.

Segons l'Observatori de llibres de text (ICIP-ECP, 2013 i 2017), la presència de conflictes és força remarcable en els manuals analitzats. Són, però, conflictes sobretot bèl·lics i polítics que fan referència a èpoques passades. El treball de la història recent i present (Jara, 2010) és poc concurrent a les aules de secundària. Problematitzar les temàtiques que tractem és una bona manera de formar els pensaments crític i creatiu. Però partir de temes controvertits va més enllà: es refereix a la selecció dels continguts, uns continguts que tinguin a veure amb problemes socials actuals, qüestions socialment vives (Legardez i Sommoneaux, 2006; Tutiaux, 2011) o situacions complexes. Requereixen entendre una varietat d'interessos i punts de vista, causes i conseqüències a curt i llarg termini i demanen d'una cerca de solucions que posin en relació diferents coneixements i competències. Segons el mateix Observatori, només un 4% de les activitats demana relacionar els continguts tractats amb l'actualitat (ICIP-ECP, 2017).

Podem partir dels problemes reals de les persones (Fontana, 2013) afavoreix el vincle dels alumnes amb allò que aprenen, en tant que s'omple de significat i sentit i els permet entendre el món en el que viuen. També ens permet abordar els continguts de ciències socials de manera més transversal, a partir dels conceptes socials clau (Benejam, 1997).

Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur és una competència dels currículums de primària i secundària obligatòria. Cal que ens plantejem: estem formant a la ciutadania perquè pugui entendre i resoldre problemes socials i actuals?

Què podem fer?

- Abordar els continguts a partir de problemes socials rellevants i de qüestions socialment vives
- Tractar temes actuals
- Reflectir la complexitat dels factors socials
- Abordar qüestions socials des dels conceptes socials clau, de manera interdisciplinària i amb multiperspectiva

Com ho podem fer?

- Escollint els continguts del currículum que puguin relacionar-se amb temes d'incidència actual i/o d'especial interès pel jovent
- Problematitzat el contingut fent preguntes controvertides i plantejant dilemes morals/ètics
- Treballant a partir de notícies de mitjans de comunicació
- Analitzant els diferents interessos econòmics, polítics i socials que poden tenir diferents persones i organismes davant d'una situació concreta
- Generant espais de debat i diàleg

#5 Perspectiva de temes controvertits

A tall d'exemple

Imatge 14. Com partir de problemes reals?

Molts materials didàctics que reflexionen sobre l'economia mundial introdueixen l'Index de Desenvolupament Humà (IDH), que, com el seu nom indica, té una dimensió més humana que altres indicadors macroeconòmics com el PIB. Com presentar aquest indicador d'una forma que sigui significativa per l'alumnat?

- Permet introduir el tema de les desigualtats i com afecten alguns joves.
- Per incloure la perspectiva de temes controvertits caldria...
  - Partir de preguntes rellevants per l'alumnat.
  - Problematitzar l'activitat plantejant preguntes relacionades amb el per què de les diferències d'IDH entre països i amb les causes i conseqüències de tenir un IDH més elevat o menys.

Imatge 15. Com dotar d'eines per interpretar el present?

El treball infantil és un tema que permet tractar realitats rellevants per l'alumnat, des d'una perspectiva de drets. A l'exemple escollit, es mostren algunes de les causes i de les conseqüències històriques d'aquest fet, que es va iniciar durant la revolució industrial i que encara és vigent.

- Explica perquè les famílies enviaven els seus fills a treballar malgrat les dures condicions de vida a la feina. Explica una realitat d'infants i joves en un context històric diferent (qüestió presumiblement rellevant per l'alumnat).

- Aporta informació visual per a comparar les condicions de vida d'infants proletaris i burgesos.

5.2. Els indicadors socials

Es tracta d'una sèrie de dades que ens permeten mesurar aquells aspectes que tenen una incidència directa sobre la població, i que reflecteixen situacions reals de riquesa o pobresa d'un país. Se centren tant en aspectes demogràfics com educatius, sanitaris, mediambientals i socials. Alguns d'aquests indicadors són la taxa de mortalitat infantil, l'esperança de vida, l'index d'escolarització, la taxa d'alfabetització, el nombre de metges i llits d'hospital per cada 1.000 habitants, i la despesa pública en salut, educació i recerca. Alguns indexs agrupen diverses variables, com és el cas de l'index de desenvolupament humà (IDH).

1. L'index de desenvolupament humà (IDH)

És un index que les Nacions Unides calcula des de l'any 1993. L'IDH s'obté per mitjà de la valoració de tres elements: l'esperança de vida en néixer, el grau d'instrucció (alfabetització i escolarització) i el nivell de renda de la població. Aquest index se situa entre els valors 0 i 1. Aquesta darrera xifra indica el màxim desenvolupament humà al qual es pot aspirar.

L'index de desenvolupament humà el 2012			
Al capdavant	IDH	A la cua	IDH
Noruega	0,995	Haití	0,456
Austràlia	0,938	Zimbàbue	0,448
Estats Units	0,937	Benin	0,436
Holanda	0,921	Costa d'Ivori	0,432
Alemanya	0,920	Malawi	0,418
Suècia	0,916	Etiòpia	0,396
Irlanda	0,916	Afganistan	0,374
Suïssa	0,913	Guinea Bisau	0,364
Japó	0,912	Sierra Leone	0,359
Canadà	0,911	Burundi	0,355
Nova Zelanda	0,909	Mali	0,344
Islàndia	0,906	Burkina Fasso	0,343
Bèlgica	0,897	Txad	0,340
Austria	0,895	Moçambic	0,327
França	0,893	Niger	0,304
Espanya	0,885	Rep. Dem. del Congo	0,304

Font: Informe sobre el desenvolupament humà, 2012. PNUD.

2. Què significa la sigla IDH? Com s'obté aquest index? A quins continents pertanyen els cinc primers estats segons l'IDH? I els cinc últims?

3. Quina diferència hi ha entre el PIB i el PNB?

4. Elabora un esquema amb els indexs socials i econòmics que s'expliquen en el text.

5. Què és l'IPC? Busca informació i exposa quin ha estat la taxa de l'IPC de l'Estat espanyol entre els anys 2008 i 2012. Trobaràs adreces útils a <http://www.editorialteide.com/?9004>.

Activitats

1. Escola a la República Centrafricana. L'index d'escolarització i la taxa d'alfabetització són dos elements fonamentals per calcular l'IDH d'un país.

2. La despesa en recerca és un indicador econòmic determinant del grau de desenvolupament d'un país. A la imatge, accelerador de partícules a la seu del CERN de Ginebra.

3 LA REVOLUCIÓ INDUSTRIAL

4 La societat industrial

Burgesos i proletaris

Durant la industrialització va néixer una societat de classes formada per dos grans grups: la burgesia i el proletariat. A diferència de la societat estamental, els grups de la societat de classes no eren tancats, sinó que existia un moviment social constant.

- La burgesia va ser el grup preponderant de la nova societat. Els burgesos eren els propietaris de les fàbriques i dels mitjans de producció (màquines, eines i matèries primeres). Segons el grau de riquesa, hi havia alta burgesia (industrial i banquers), burgesia mitjana (empresaris, funcionaris, comerciants i professionals liberals) i petita burgesia (artesans, empleats i botiguers).
- Els burgesos eren una classe competitiva, empremadora i dinàmica, que es van convertir en el centre de la vida social. El model de burges amb èxit era el de l'home fet a si mateix, que, gràcies a l'esforç i el talent, ascendia des d'uns orígens humils fins a un estil de vida acomodat.
- El proletariat era la classe treballadora, que, sense cap mena de propietat, no tenia altre mode de subsistència que treballar a les fàbriques i les mines a canvi d'un salari escàs. La vida del proletariat començava en la infantesa, ja que, com que els seus pares eren molt pobres, l'única manera de garantir la supervivència de la família consistia que tots els membres, inclosos els nens i les dones, treballassin.

La situació del proletariat als inicis de la Revolució Industrial no era gens fàcil. Les jornades laborals eren de dotze a setze hores (sovint en entorns perillosos i insalubres) i no hi havia vacances pagades, assegurances mèdiques, subsidis d'atur ni pensions per als orfes, les vídues i els ancians. Els barris obrers eren formats per habitatges petits i foscos en carrers plens de fang i sense enllumenat públic, on la manca de clavegueram i de serveis higiènics feia que hi sovintegessin les epidèmies de còlera i tifus.

En l'inici de la Revolució Industrial es va arribar a emprar com a bústies de càrrega nens que arrossegaven les vagonetes per les galeries més estretes de les mines.

L'estil de vida del burges es va convertir en el model social que s'havia de seguir.

#5 Perspectiva de temes controvertits

ACTIVITATS DE COMPRESIÓ

12. Quins trets caracteritzaven l'estil de vida dels burgesos? Com era la vida quotidiana dels proletaris?
13. Quines són les característiques del sistema econòmic capitalista?
14. Per quins mitjans podien obtenir capital les empreses industrials?

Per acabar d'incloure la perspectiva de temes controvertits es podria...

- Identificar en quins països es dona l'explotació laboral infantil actualment, i quins són els motius actuals que fan que encara hi hagi treball infantil.
- Valorar en quin sentit és un problema i en quin sentit és una oportunitat, i fer pensar en quines alternatives podria haver-hi actualment.

Imatge 16. Com reflectir la visió dels diferents actors?

Aquesta és l'última activitat de la sessió final d'una seqüència didàctica en la qual es treballa el concepte de mur i s'analitzen diferents murs del món i de la història. Finalment, es fa un debat en grups, els quals adopten diferents posicionaments sobre la possible construcció d'un mur, per així arribar a prendre una posició reflexiva i argumentada sobre l'existència de murs al món.

<p>GRUP 1 :Associació de veïns de Ceuta i Melilla</p> <p>Libertad Digital 26-09-2006</p> <p>El País Digital 09-10-2005</p> <p>Ceuta recela de su futuro</p> <p>El cruce masivo de inmigrantes llena de muerte y dolor las fronteras de espino de Ceuta y Melilla. Es un grave problema para las dos ciudades autónomas españolas, donde la convivencia entre cristianos y musulmanes no es siempre amónica y cuyos habitantes miran el mañana con temor.</p> <p>La Ciudad Autónoma de Ceuta cumple este viernes un año de los sucesos más dramáticos que ha vivido en su historia migratoria debido a que el 29 de septiembre de 2005 se produjo el asalto masivo al vallado fronterizo de unos 700 inmigrantes, con un saldo de cinco muertos y más de un centenar de heridos. Aunque ya no hay saltos masivos, Ceuta todavía sufre este fenómeno migratorio y el Centro de Estancia Temporal de Inmigrantes registra en estos momentos una ocupación de 700 inmigrantes, a pesar de estar preparado para 512.</p> <p>El CETI de Ceuta alberga a 700 inmigrantes cuando sólo tiene capacidad para poco más de 500</p> <p>Percentatge de treballadors estrangers per província. 2008 Font: Govern espanyol</p>	<p>Grup 2: Govern estatal que decideix construir el mur</p> <p>20 minutos 07-04-2008</p> <p>Informe de la Fundació Bofill 2008</p> <p>Cataluña está a la cabeza de Europa en inmigrantes irregulares</p> <p>Cataluña está, con un 15% de inmigrantes, a la cabeza de Europa en porcentaje de ciudadanos extranjeros, más de un 25% de los cuales se encuentran en situación irregular, una de las cifras más elevadas de conjunto de países europeos, según un informe del Centro de Estudios de Temas Contemporáneos (CETC) encargado por la Generalitat. [...]</p> <p>Hay unos 200.000 inmigrantes que trabajan en la economía sumergida. Se estima que entre un 25 y un 30% del millón de inmigrantes que vive en Catalunya está de manera irregular y que un 20% de ellos, unos 200.000, trabajan en la economía sumergida.</p> <p>Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya</p> <p>[...] l'anàlisi manifesta que certament els immigrants estan sobrerrepresentats en els estrats més baixos, tant pel que fa a la precarietat contractual i a la subocupació no desitjada com per les llargues jornades laborals i la concentració en els llocs de treball amb menys prestigi, així com per l'absència de representació sindical.</p> <p>Percentatge de treballadors actius a Espanya l'any 2010</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td>Població espanyola total</td> <td>47 mill</td> </tr> <tr> <td>Població estrangera censada a Espanya d'entre 16 i 64 anys:</td> <td>4.510.000</td> </tr> <tr> <td>Població aturada a Espanya</td> <td>4.231.103</td> </tr> </table>	Població espanyola total	47 mill	Població estrangera censada a Espanya d'entre 16 i 64 anys:	4.510.000	Població aturada a Espanya	4.231.103	<p>GRUP 4: Immigrants en contra del mur</p> <p>Ahmel→ Història d'un immigrant que arriba a Espanya en camió (Carmen Luque. " Ells truquen a la porta".)</p> <p>"No em puc aixecar. Un dia més em desperto en aquesta habitació impersonal. No ho suportaré. Segueixo al mig d'aquest malson que em té atrapada des de fa quatre anys. No t'és sentit. M'aixecaré, sortiré al carrer, però estaré morta. Visc com un mort perquè aquesta vida meua no és vida. No importa res a ningú. No tinc sentiments ni desitjos, només sóc una algeriana entre els milers d'immigrants que estem aquí. Sense esperances ni necessitats. El no-res. No!No penses això. No està bé. Ahmel, espavilla! Aixeca't! Tingues força. Segur que ho estàs fent bé en aquest combat terriblement desigual."</p> <p>"Un mati com qualsevol altre mati surt de casa. S'apropa al port que és ple de camions que es dirigeixen amb la seva càrrega cap a Espanya. Sense pensar-s'ho ("para hacer esta cosa no puedes pensar en nada; si piensas, no lo haces"), s'esmunyeix pel tendal d'un dels vehicles i s'amaga entre màquines de cosir i rotllos de roba. Seda groga, ll de quadres, nilo de tons foscos, raió de primera qualitat i un xicot aterrit. Només hi ha un polissó però des que ha saltat al camió el noi s'adjudicarà tants noms com vegades li preguntin com es diu. Hussein, kossef, Karim, Ibrahim, Amin...A partir d'ara un dels esforços mentals més gran serà el de fingir: el nom, els cognoms, l'edat, la família, la ciutat natal, el nivell de formació, el seu passat, la seva vida, tot s'ho empenyarà. El tràiler arriba a Algesires. El conductor el descobreix. Compartid pels seus ulls espantats i bondadosos, aconsella el jove que surti d'aquesta ciutat plena de policies al més aviat possible i li dona 5.000 pessetes. Han passat set hores des que ha sortit de casa aquest mati i el polissó truca a la mare. "Mare, estic a Espanya."Deixa't de bromes i vine cap a casa que la taula està parada." "Mare, és veritat, he creuat l'Estret."</p> <p>Troben morts 23 immigrants que intentaven arribar en cayuco a les Canàries</p> <p>LA MALLA. CAT</p> <p>Almenys 23 persones han mort mentre intentaven arribar a les Illes Canàries. Forces de seguretat mauritanes han localitzat 15 dels cossos a la platja de la capital del país, Nuakchott, que haurien mort en naufragar el cayuco amb el qual pretenien arribar a l'arxipèlag canari. Es tem que en les properes hores puguin aparèixer més cossos. Els altres vuit immigrants morts han estat trobats en una altra embarcació que estava a la deriva. Tot i el perill de perdre la vida en l'intent, cada dia desenes de precàries embarcacions plenes a vessar de ciutadans magrebins i subsaharians emprenen l'aventura d'arribar a Europa a la recerca d'una vida millor. Aquest cap de setmana, com el darrer i molts d'altres anteriors, el degoteig d'embarcacions que han arribat a les costes espanyoles o han intentat no ha cessat.</p>
Població espanyola total	47 mill							
Població estrangera censada a Espanya d'entre 16 i 64 anys:	4.510.000							
Població aturada a Espanya	4.231.103							

L'activitat inclou les visions de diferents actors (l'activitat n'inclou 5 en total), representant visions contraposades d'actors governamentals i també d'actors de la societat civil.

#5 Perspectiva de temes controvertits

L'activitat parteix d'un problema vigent i permet reflexionar sobre les diverses perspectives per tal de donar un judici propi i pensar en possibles accions per resoldre'l.

GRèDICS Seqüència didàctica LÍMITS, MURS I FRONTERES **UAB** Universitat Autònoma de Barcelona

6.10. Escriu una carta al president del govern, el senyor Pérez Sans, tot explicant el teu punt de vista sobre la següent qüestió:

Creus que s'hauria de construir el mur?

Tingues en compte que un text com aquest ha de ser ordenat i no només hi ha d'haver la teva opinió. Com en el debat, cal un context i un seguit d'arguments que donin suport a la teva idea. Segueix el guió que t'oferim a continuació:

- 1) **Quin és el problema?** Identifica el problema o el fet que s'ha tractat en el debat.
- 2) **Per què passa? Quines són les causes d'aquest problema?** Explica les causes o raons que han provocat aquest fet o problema.
- 3) **Què n'opinen els agents implicats?** Descobreix les intencions, els punt de vista diferents i les raons de cada un dels protagonistes que intervenen en el fet o problema, com ara:
  - El govern espanyol
  - Els partits polítics a l'oposició
  - Els veïns de Ceuta i Melilla
  - Els immigrants
  - Les ONG's
- 4) **I tu, què en penses?** Segur que, amb la informació que tens, pots fer-te una idea pròpia sobre el fet o problema. Justificant la teva posició, fes una valoració o judici sobre la situació.
- 5) **I tu, què faries? Que faries tu si es proposés realment la construcció del mur?**

Per saber-ne més...

Caireta, Marina; Barbeito, Cécile (2018). *Discrepància benvinguda! Guia pedagògica per al diàleg controvertit a l'aula*. Bellaterra: Escola de Cultura de Pau.

Ho, Li-Ching; McAvoy, Paula; Hess, Diana; Gibbs, Paula (2017) Teaching and Learning about Controversial Issues and Topics in the Social Studies. A Meghan McGlinn Manfra i Cheryl Mason Bolick (ed.). *The Wiley Handbook of Social Studies Research*. Hoboken: John Wiley & Sons.

Pagès, Joan i Santisteban, Antoni (coords.) (2011). *Les qüestions socialment vives i l'ensenyament de les ciències socials*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.

Santisteban, Antoni i Pagès, Joan (2019). Els temes controvertits a l'escola. *Perspectiva Escolar*, 408, 7-12.